

ARTETXE ETA TAUER-en ARTEKO ADISKIDANTZA

J. M. SATRUSTEGI-k

Norbert Tauer, Praha-ko euskaltzale ezagunak zituen adiskide euskaldunen artean —zerrenda luzea berea—, mahastira deituak izan ziren Ebangelioko langileen antzera, badira argisentikoak, eguerdi aldera, eta ilunabarrean etorriak. Lehen ordukoetan goiztarrenetakoa, dirudienez, Jose Artetxe, azpeitiar idazle ospetsua genuen. Gerra aurreko *Argia* astekariaren bidez jakina zuen, euskara ikasi nahian zebilen atzerritar batek euskaldunekin idatz-harremanetan sartu nahi zuela. Haririk hartu zuen mataza, eta horrela abiatu zen bien arteko ezaupena. Hamabosten bat urte omen zukeen, dio Joxek, Tauer jaunarekin elkar-idazten hasi zirelarik¹.

Artetxeren hamairu izkribu aurkitu ditut Praha-ko bere liburute-gian. Hauetako bat, noski, berak zioen gazte denborakoa da. Urtearen aipamenik gabe, otsailaren 26-koa dela dio, eta Tauer-ek arkatzez hutsunea bete zuen, 1925 sahetsean ezarriz. Aurreko hilabetean idatzitako beste izkribu batez mintzo zaio euskaldun gaztea. Ez da, beraz, hau estreinako gutuna. Adinari dagokion tankerako eskutitza da, eta guk ezagutu genuen Artetxe jaunaren lan borobilen heldutasunik gabekoa. Hara zer dioen:

1. «Yo contaría unos quince años de edad cuando entré en comunicación con Norbert Tauer. Me acuerdo bien de la circunstancia inicial. Un anuncio de *Argia*, el semanario euskérico de San Sebastián, fenecido al comienzo de nuestra guerra, solicitaba lectores que quisieran corresponderse en vascuence con un extranjero, un checoslovaco residente en Praga, que deseaba desarrollar sus conocimientos en el idioma vasco.» *¡Portar bien!* (Zarauz, 1957), pág. 170.

Artetxe jauna 1906.eko martxoaren 12-an jaiotzen, hemezortzi urte zituen, beraz, lerro hauek idatzi zituelarik. Tauer-en aitormenez badakigu, bestalde, 1925-ean hasi zela euskara ikasten. Beste eskutitzaren aztarnarik ez dago Praha-ko paperetan.

Azpeiti'tik, Otsailla'ren 26'an
Tauer'tar Norberta Jaunari
Praga

Nere adizkide maitea.

Nere lengo illeko idazkiari, ez det erantzupenik izan. Izan leikela bidean galdua eta idazten dizut berriz. Ezan berdirazu, nere atzenengo idazkia artu dezun edo ez. Bialtzen dizkitzut Donosti eta Zumayako argazkiak, zuk atzenengo idazkian ezaten zidazun bezela, beste errieta-ko argazkiak nai ziñuzela.

Agur adizkide, eta zure erantzupen arte geratzen da.

Artetxe'tar Joseba

José Arteche Aramburu
San Ignacio, 33
Azpeitia (Guipúzcoa) España

Gerra aurreko gutun haiek zenbat izango ziren, ez dakigu. Joxek bere liburuan dioenaren arabera, harremanek gutxi iraun zutela esan dezakegu. Ez ziren, beraz, izkribu asko izango ².

Urte askoren buruan, azpeitiarrak pasarte hura ahaztuxea zeukalarik, zehar bidez baldin bazen ere, adiskide zaharraren beste gutun bat jaso zuten. Harritu antzean gelditu zatekeen, zer bidez etorria zen jakin gabe hartutako gutunarekin. Papertxo batean, borondate oneko norbaiten ohar hau ezarria zen: «En medio de la ciega dureza del mundo actual, no hay tarea más humanitaria y agradable que poner en relación a dos amigos comunicados entre sí y volver a acercarlos. Conozco su casa natal y le conozco desde que usted era niño. Dentro de unos días pasaré a descubrirle quién soy y a recoger su respuesta. Será un gran placer para mí depositarla para que llegue a su destino».

Tauer-en izkribuaren kopiarik ez daukagu, baina puntu nagusiak Artetxek aipatzen ditu ³. 1952-an Txekoslobakiara zuzenean idazterik ez zegoen, eta Frantziako postaren bidez bialdu behar izaten ziren esku-titzak. Hona Artetxek orduan idatzi zuena:

2. «Aquella correspondencia terminó pronto, como es natural que terminase, porque no había paridad intelectual. ¿Qué podía ofrecer yo, pobre chiquillo pueblerino de quince años, a un hombre como Tauer, que a lo que a mí me parecía o creía adivinar, pertenecía a la carrera diplomática?» (171.or.).

3. «...me decía en su carta, escrita como siempre en vascuence, que deseaba volver a cartearse conmigo, en vascuence a poder ser. Añadía que ya no estaba en el servicio diplomático, que del Ministerio de Asuntos Exteriores pasó al Ministerio de Trabajos Públicos y que a la sazón estaba empleado en una administración municipal de Praga.» (171-172. or.).

Donostian. Mayatzaren 21'an. 1952

M. Norbert Tauer jaunari

Praga.

Adixkide azpaldiko eta biotzekoa:

Oraintxe, oraindik esagutzen ez detan lagun on bat dala bitarte, artu det zure ill onen bederatziko idazkia. Zenbat gauza gogoratu dizkidan! Bai, aspaldiko laguna. Nik zuri idazten nizunian ¡zenbat urte!, ni orduan, esate baterako, mutill koxkor ausarditsu bat besterik ez bai nintzan. Eta ordutik orain, zenbat eta zenbat kontu. Karta bat eta bi ez litzazke naikoak izango gure kontu zar guztiyak astertzeko. Nik zuri idazten nizunian mutill koxkorra, eta orain zortzi seme-alaba ditut, eta bitartian, urte bitarte orretan... Dana dala, bizi diranak agertu egiten dira, eta guri ere Jaungoikoari ezkerak, orixe gertatu zaigu.

Eta emen naukazu, Gipuzko'ko Diputaziyoko archibo eta liburu-tegian poz-pozik lanian. Etzazula uzte zuk esaten dezun bezela «chef» naizenik, zearo goratu bai nazu. Ni emen lanian jardutea nola izandu dan, luzea izango litzake kontatzea. Jainkoak daki lerro okerrakin zuzen eskribitzen, eta orixe gertatu baita nerean ere.

Al deguna eta aldan bezela lanian jardun bear, eta zergatik ez esan, bekoki ateratzen ari gera. Gaztedi languillea datorkigu. Euzko-Ikaskuntza'ko liburutegi eta paper guztiak gure mende gelditu ziran, eta oraintsu Diputaziyoa, Urquijo jaun ospatsuaren liburutegi oso-oso erosiya du. Ez dago zer esanik zenbat eta zenbat etortzen diran liburu oien usaira.

Idazki eta liburuak nola edo ala azaltzen dira. Erreztasun geiagotzango balitz agertuko lirazke erruz, saletasun aundia dago da. Baño lenago esan dizudana, aldana eta aldan bezela jardun biar.

Dana dala, ba dakizu nun nagon, eta zure euskera zaletasun orren alde nik emendik ezer banezake, agindu. Poz aundiya eman didazu benetan. Biotz-biotzez besarkada bero bat

José Arteche

Bat batean, beste isilunea. Ondoko ia hiru urteetan Artetxek ez die atzerriko euskaltzalearen gutunei erantzunik ematen. Zerbait gertatu zatekeen. Azpeitiarraren lehenengo hitzak gero, hauek izan ziren: «Onezkerok esan dezu milla bider, bizi ote naizen edo... Bai, bizi naiz, eta noizean beñ baita zure karta sakonak artzen ditut».

Gutunaren gai nagusia, euskeraren alde egiten duen lana azpimarratzea da. Aspaldiko batez, euskeraren alde ezer ere ez zuela egiten, esan zion nunbait Tauer-ek. Artetxek ez zuen salaketa ahantzi eta orain erantzuten dio. Ez ote hori hoztasunaren iturria? Hitzez-hitz, honela dio:

Donostia'n, Ilbelta'ren 14,an. 1955
 Norberto Tauer jaunari

Aspaldiko biotz-biotzeko adixkidea:

Onezkero esan dezu milla bider, bizi ote naizen edo... Bai, bizi naiz, eta noizean beñi baita zure karta sakonak artzen ditut. Aizkena ondo polita gañera. Gabon eta Urteberri egunetan. Eta ni ixillik. Lan ez zearo ondatua bait nago, ezin esan ala. Etzenduko sifistuko nor-taraño lanez nagon.

Euskeraz ezer ere ez detala egiten esaten zenidazun, zure aspaldiko karta batian. Den dena erderaz egiten detala, alegia. Bai, ala dirudi. Irudi bakarrik ordea.

Askok ez dakite, eta zuk ere ez, jakiña, nere kargu daudela astero-astero emen zabaltzen diran euskerazko radio-emisioak. Guipuzkuko Diputazioaren izenean zabaltzen dira. Gutxi, danera jota ere, ogei miñutu astero, baño astero-astero euskerazko itzalditxo oiek bere lanak ematen dizkit. Berregun baño geiago egin ditut.

Jakiña, lan oiek ez bait-dera agertzen; esan ala, aizeak ematen ditu, aidean gelditzen dira, baño lana da ori ere gure euskeraren alde. Ez alderizkiotzu?

Karta onekintxe bidaltzen dizut nere liburutxo bat. «Caminando» du erderaz izena, baño eskal kutsu aundiya dauka, nere ustez liburu gutxiak aña. Etxaide idazle gaztea ari da euskeratzen, eta noizbait «Egan» errebista artu ba dezu, ba diteke gai oni buruz Etxaideren lana zuk esagutzia.

Ameriketako errebistetan gogoz eta oso pozez irakurtzen ditugu zure lanak. Jakin genduan Buenos Aires'ko Instituto Vasco-Amerikanoren burukide egin zaituztela, eta ez dago zer esanik mereziya dezula eta zenbateraño poztu gaituen berri onek.

Agur, Tauer biotzekoa. Euskerazko esaera zar batek diyo, bizi diranak agertzen dirala, eta guri ere orixe gertatzen zaigu. Bizi ta agertu. Besarkada bero ta eztu bat guzien gañetik Jainkoaren itzalpean bidaltzen dizu zure lagun dan.

Joxe Artetxe'k

Orain arteko gutunak idazgailuz eginak zituen Artetxek; hemendik aurrera eskuz idazten ditu denak. 1956.eko izkribua luzea eta irekitasun haundikoa da. Oso goxoa. Gertatzen ari zen liburuan Tauer-en aurkezpen literarioa egin nahi zuela esaten du, eta horretarako zehaztasun zenbait eskatzen dio adiskideari. Tira-bira edo murriztasun zaharraren ezeztapena, ateraldi egokiarekin baztertzen du: «Gure esaera zar batek diyo, bizi diranak agertzen dirala, eta ona ba ni agertu. Ziur nago barkatuko didazula nere ainbeste denborako ixilunea».

Eskutitz honek badu, gainera, eraskin mamitsua. Bohemiako hiriburutik harturiko tarjeta ederren aipamen laudorioz betea, egiten dio. «Iñioiz ez ditut ikusi Txekia-ko tarjetak baño politagorik inun. Beneran artistak zerate Txekia-n tarjetak egiten».

Beste berezitasun bat argitzeko, begiak irekitzen dizkigu ohar honen. Tauer jaunaren gutundegiko idazle bakoitzaren zorroan, Prahara iritsitako izkribuekin batera, berak egindako erantzunen kopia gehienak ere bilduak dira. Artetxeri idatzitakoen kopiarik ez dut aurkitu. Haste-hastetik, harrigarri deritzadan, baina ez jakin zergatik. Norbertok bere adiskideen gura eta joerak oso kontuan hartzen zituen eta Artetxek Praha-ko tarjetak estimu handian zituenez⁴, argazki eder, zoragarri, batzuren atzeko-aldean bialduko zizkion bere albisteak. Azeptiarraren gutunetan ere badira Donostiako zenbait ikuspegi, eta Orio-ko bat. Tarjetak igortzen zituelarik ez zuen, noski, esandakoaren kopiarik beretzat gelditzen Tauer-ek. Lan handiegia izango zen denak bidazka egiten hastea. Bilduma honen osagarri izango litzateke Artetxe jaunak zituen Prakhako idazkiak eskuratzea. Alderdi bateko oihartzuna bakarrik jasotzen du zorroak.

Donostia'tik. Urrilla'ren 19'an. 1956

Norbert Tauer jaunari

Praga

Biotzeko lagun zarra:

Aspalditik nago zurekin zorretan. Onezkero esan dituzu nigatik esan bearrekuak, nere ain luzaroko ixillunea, zuretzat izpide izan dala aitortzen det eta.

Baño Norbert adixkidea, ezin pentzatu dezakezu noraño nagon alde guztitatik lanez oinperatua. Bost eginbear bete bear ditut egunaren buruan, eta danaren premi naiz. Sortzi seme alaba ditut, eta gaitz usairik ez ba dute ere, oso jangaleak dira Jaungoikoari ezkerak.

Dana dala, nundik edo emendik ateratzen det denbora nere idazkitxoak, nekez, oso nekez bederik ere, aurreratzeko pittinka pittinka baño seguru...

4. «...a cambio de mis ingenuas cartas en vascuence, fui recibiendo bellísimas postales en colores, atardeceres en Praga o en la tierra de Bohemia, las más hermosas tarjetas postales que nunca haya recibido, a cuyo dorso, Norbert Tauer con clara letra y en claro vascuence, desde luego muy superior al mío en co-rección y elegancia, desarrollaba enjundiosas misivas.» *¡Portar bien!* pág. 170.

Gaszte denboran izandako harremanei buruz idatzi zuen hau. Beraz, ordurako begia betetzen hasiak ziren mutilari Tauer-en tarjetak, eta hori adierazi bazion, ulertzekoa da handik aurrera ia beti txarteletan idaztea.

Begira. Orintxe bertan idazten ari naizen liburuari buruz, esan nai al zenidake noiz asi zifian euskera ikasten, nola ikasi zenduan, eta batez ere, zergatik asi zifian ikasten? Astiro, astiro, otoitz, esan zaizkidazu danak.

Or esan dizudan liburu orretan zure «retrato literario» bat agertzeko asmoa det. Zurekin idazten asi nintzanean gastetxua nintzan, amasei urte besterik ez nituan, gutxiago ez banituan oraindik. Ordutik onera...

Zure «retrato» edo irudi ori asi naiz idazten, baño bat batian pote, asmatu ezin ditudanakin agertu bai naiz. Zuk agertuko al zenidazke?

Donostiko radio bitartez ari naiz larunbatetan emengo baserritarrentzat itzaldiak zabaltzen. Erderaz eta euskeraz erdizka. Radio au ortik entzuten oso zalla izango dala deritzait, baño dana dala, esango dizut ondaren neurria. Au da 292.6, baño indar gutxi du 1.05 kw. bakarrik. Larunbatetan, illuntzeko sortziretan egiten degu saio. Ia entzuteko suertia izaten dezun.

Gure esaera zar batek diyo, bizi diranak agertzen dirala, eta ona ba ni agertu. Ziur nago barkatuko didazula nere ainbeste denborako ixillunea. Gaurko egunian jendia nola bizi dan ondo dakizu eta.

Besterik ez. Biotz-biotzez Artetxe'tar Joxe

Orain illabete batzuek artu nuen zuk bidalitako tarjeta bat. Benetan zan polita. Zein arraza bikaña eta ederra dan Txekia'ko lur-langin edo nekazari arraza. Baño baita ere, iñoiz ez ditut ikusi Txekia'ko tarjetak baño politagorik iñun. Benetako artistak zerate Txekia'n tarjetak egiten. Ezin azpertu begira. Orain ogeitamabost urte bialtzean zizkitzadanak oraindik gordeta dauzkat. ¡Praga'ko illunabar zoragarriak!...

Gehiegizko lanaren zama du azken gutunetako lelo nagusia Artetxek. 1957.eko Eguberri zoriona eta bere azken liburuak izan duen harrera ona aipu ditu hurrengoan. Itxaropen izpi bat ageri da, berriz, 1959.eko ilbeltzaren 3an idatzitako txartelan: «Beñiere baño euskal liburu geiago agertzen ari da», esaten dio Praha-ko adiskideari.

Donostian. Abenduaren 14'an 1957

Norbert Tauer jaunari

Praga

Lagun zarra:

Zalantzan negoan zure idazkia artu bitartian, baño alako batian iritxi zan, eta «trankil» gelditu nintzan.

Gabon zorionak berriz atzo artu nituan, eta nere erantzuna ez det geiga luzatu nai. Biotz biotzez ezkerrikasko.

Nere aizken liburutxua arrapastaka saltzen ari da; «edizioaren» erdia baño geiago saldu da bi ilabete buruan. Oso kritika onak izan ditut, eta oso pozik nago.

Lanez oinperatuta nago, eta soseguz erantzungo dizut. Gabon zortzuak. Urteberria ere berdin.

Biotz-biotzez besarkada bat

José de Artetxe

Donostia'tik. Ilbeltza'ren 3'an. 1959

Lagun zarra:

Berandu bederik gaur, tartetxo bat eltzian, zure tarjeta'ri erantzun nai diot. Urteberri on bat gure Jaunaren pakean opa dizut biotzez. Emen ari gera lanian. Beñiere baño euskal liburu geiago agertzen ari da. Radio saioak ere berdin. Idazleak alegiñak egiten ari dire, eta alegin oien berri badezu noski; liburu eta errebista geienak Praga'ko bidea artzen bait-dute.

Zure-zure

José de Arteche

Familia hazi du eta umeak larratzen hasi. Bi ezkontza etxean 1961.-ean. Eguneroko lanaz bestalde, hitzaldiak, «ezetz esaten ez bait det oraindik ikasi». Esku artean zuen, baita ere, aita Goenagak itzulitako Hemingway-ren liburuari hitzaurrea.

Euskal Herriari buruz, itxaropentsu jarraitzen du. Baimenen lorpena zein nekez datorren adierazteko, hau dio: «Lan asko ari da jendia egiten, baño asteroko baten palta asko sentitzen da. Asteroko bear genuke, baño ez dute orrelako asmorik. Entendituko didazu».

Donostian. Abenduaren 5'an 1961

Norbert Tauer jaunari

Praga

Biotzeko lagun zarra:

Ez uzte izan zurekin aztuta nagonik. Ez orixe. Atzo artu nuen zure tarjeta guztiz polita. Udara partian ere bai beste bat. Barkatu nere erantzun eza. Lotsaz ere ba nago pixka bat. Baño etzenduke pentsatuko nortaraño lanez oinperatua nagon. Familiari bultza egin bearrak alde batetik. Aurten seme bat eta alaba bat ezkondu bait zaizkit. Beste aldetik berriz, denpora pixka bat detanian eskuartian darabizkidan lanari ekin nai izaten diot. Eta dan-dana esateko ez diate pakian uzten. Konferentzi, itzalditxo eta abar or ibiltzen naiz. Ezetz esaten ez bait det oraindik ikasi. Eta or nabil beti nere erlojuari begirakadak

egiñaz. Oraintxe bertan Aita Goenaga, Hemingway'ren tradutorea —The old mand and the sea, traduzitu bait du euskerara— eta prologua egiteko eskatu dit. Ni ibilli bait nintzan Hemingway'rekin traduzionearen baimena iristeko. Ia egin diot; gutxi oso palta zait. Oek danak esanda barkatuko didazula uzte det. Bai; beste biografi bat ere ba darabilkit esku artian amalau illabete onetan.

Dana dala zure lan ederrak irakurtzen ditut aldian aldian emengo eta Amerikako errebistetan.

Etzera konturatzen noretarañoiko esaguna zeran gure artian.

Lan asko ari da jendia egiten, baño asteroko baten palta asko sentitzen da. Asteroko bat bear genuke, baño ez dute orrelako asmorik. Entendituko didazu.

Gabon eta Urteberri on biotz-biotzez opa dizut, Jaunaren itzalean.

Beşarkada batez zure

José de Arteche

1964-1970

Lau tarjeta eta eskutitz labur bat dira Artetxek sei urte hauetan Praha-ra igorriak. Albiste aipagarrienen artean, seme apaiza misiolari Alto Volta-ra doakiolakoa da. Bera oso pozik joan arren, gurasoentzat ez dela une pozgarria izango, aitortzen du.

Euskal herriaren egoera baikor ikusten du: «zaletasun aundia nabaritzen bai da. Neri oso atsegin zait. Orain ogeita bost urte gure erriarengatik txanpon bat ere ezin zitekean eman, zearo zapalduta bait zegoan».

Itzala beste alde batetik dator. Bere buruari dagokionez, alegia. «Urtiak ere aurrera dijoazkit. Iru illabete barru izango ditut berrogeita emeretz urte». (1964) «Lengo urtean ez det uzte erantzun nizuanik. Oso gaizki egondubai-nintzan». (1967) «Emen ari naiz, lan eta lan, Jainkoak naiko duen arte. Gure erriaren Fedea bait daukagu uzian». (1970) Sinesmen haundiko gizasema zenez, Jainkoaren eskuetan utzia zuen gaixotasunaren ondoren bere bizia.

Hauk dira bilduma honetako bere azken izkribuak:

Donostiatik. Abenduaren 14'an. 1964

Norbert Tauer jaun agurgarriari

Praga

Biotzeko lagun zarra:

Onezkeroko pentzatu dezu askotan, gizarterako egiña ez nagola. Baño etzenduko pentsatuko nortaraño nagon lanperatuta. Au ez da bizitzia...

Urtiak ere aurrera dijoazkit. Iru illabete barru izango ditut berrogei ta emeretzi urte. Jakiña, etxeakoak ere ba dijoazte bere bidean. Sei billoba da ditut eta etorriko diranak oraindik...

Datorren igandean Ondarrura nioja, itzaldi bat ematera: *Ondarru eta olerkia*. Itzaldi motxa baño gustatuko zaiotela pentzatzen det.

Goizaldi'tarrak txoratuta etorri ziran Praga'tik. Lezio ederra eman zenion askori, bai orixe.

Baño, dana dala, jendea lanean ari da gogotik. Zaletasun aundia nabaitzen bait da. Neri oso atsegin zait. Orain ògeitabost urte gure erriagatik txanpon bat ere ezin zitekean eman, zearo zapalduta bait zegoan.

Ba dakit emengo liburu asko dituzula, eta oien artean baita ere «Agurea ta itxasoa», Hemingway'ren novela. Aita Goenaga'k euskaratu. Nere itz aurrea du. Mesedez, 9'garren orrian, 4'garren lerroan «lagundu zion» bi itz oek esarri itzatzu. Eta 5'garren lerroak orrela bear du: «Asko izandu *dira* eskritoreak ber orpotik ibilli naiean, be-».

Gabon eguna ba dator, eta Zorionez betea opa dizut zure tarteko guziekin. Berdin, ez dago zer esanik Urte zar eta Urte berritako.

Askotan idazten ez ba dizut ere, gogoan zaitut sarritan. Pentsamentuak, asmo onak, alkar lagundu dezakela uzte osoa daukat.

Biotz-biotzez besarkada batekin

José de Arteche

Donostia'tik. Jorrailla'ren 2'an. 1966

Lagun zar biotzekoa:

Iritxi zaizu txanda. Ona emen, zure Lotazilleko 3'an egin zidazun agurraren erantzuer. Berandu baño seguru. Eskarrik asko zure Gabon zorionagatik. Nik ere zorion ugariena opa dizkitzut zuri eta zure inguruko guzieri, gure Jaungoikoaren pake onean. Beti gauza bera esaten dizutela esango dezu, baño ez dakizu asko noraño nagon lanez oimpe-ratuta. Baño, dana dala, jarrai daigun aurrera atzera beifñere begiratu gabe. Noizean bein agertzen naiz «Zeruko Argia»'n. Gora dijoa gure asteroko au. Bidaltzen al-dizute? Agur, beste bat arte, besarkada biozkore batez

José de Arteche

Abenduak, 16
Larunbata. 1967

Aspaldiko Tauer:

Asko poztu nau zure tarjetak. Lengo urtian ez det uzte erantzun nizuanik. Oso gaizki egondu bai nintzan. Gabon zorionsu bat opa dizut, zuri eta zure aide guztiari. Gabon egunian dijoakit laugarren

semea, apaiz mixiolaria, Alto Volta'ra. Pozik dijoa osoa, baño gureztat, gurasoentzat, ez da izango une pozgarria. Baño bere bokazioa betetzen dijoa eta konporme gaude. Bai: alegintzen naiz nere traketsean. «Zeruko Argia»'rako idazten. Toki oso urrutietara irixten da asteroko au. Gaztedi taldeak oso euskaltzale datoz. ¡Nork pentzatu bear zuen! Gabon eta Urteberri on. Agur besarkada estu estu batez.

José de Arteche

Donostiatik. Abuztuak 9.70, Igandea

Biotzeko lagun zarra:

Eskarririkazko ainitz bidali didazun udara-agur politagatik. Eskarririkasko.

Emen ari naiz lan eta lan Jainkoak naiko duen arte. Gure erriaren Fedea bait daukagu auzian...

Udara on bat pasatu dezazula opa dizut. Emen jendez itota gaude, ezin kabiturik. Udarazale geiegi.

Besarkada biozkor bat

José de Arteche

Azkenean ez dugu esan egun hits haietan atzerritarraren gutuna Artetxeri ekarri zion adiskidea zein izan zen: Tolosako margolari aspergaitz, Gregorio Oñativia. Bere izena elkarturik doa, geroztik, Artetxea eta Tauer-ek elkarrekin izandako harremanei.

Eta margolaria aipu dugularik, hona orain —lumaz bada ere— Azpitiko semeak Tauer jaunaz egin zuen aurkezpena: «La fotografía la tengo aquí delante, al tiempo que escribo estas líneas. Una frente ancha, espaciosa, el pelo un poco ralo que se adivina rubio, partido a raya, y unos ojos grises que brillan con chispas de aguda inteligencia detrás de los redondos espejuelos montados sobre la fina nariz. La boca se aprieta tenaz proyectada por la vigorosa mandíbula inferior. La figura, noble, emana en su conjunto fuerza y tenacidad».

Neuk ere jaso nituen lau-bost gutun Artetxerengandik, eta berari Tauer-ekin gazte denboran gertatu zitzaionaren antzeko zerbait, sentituen lehen aldian. Luzaiden nengoan eta atseginez gorde nuen gutuna. Geroztik, askotan mintzatu izan nintzen berarekin. Adiskidearen itzal ona gogoratuz eskaintzen diot oroigarri hau.

Urdiain, 1983.9.15